

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Białystok, dnia 4 lipca 2025 r.

Poz. 3104

UCHWAŁA NR XII/115/25 RADY GMINY PŁASKA

z dnia 26 czerwca 2025 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Płaska na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Gminy Płaska na lata 2025-2028, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

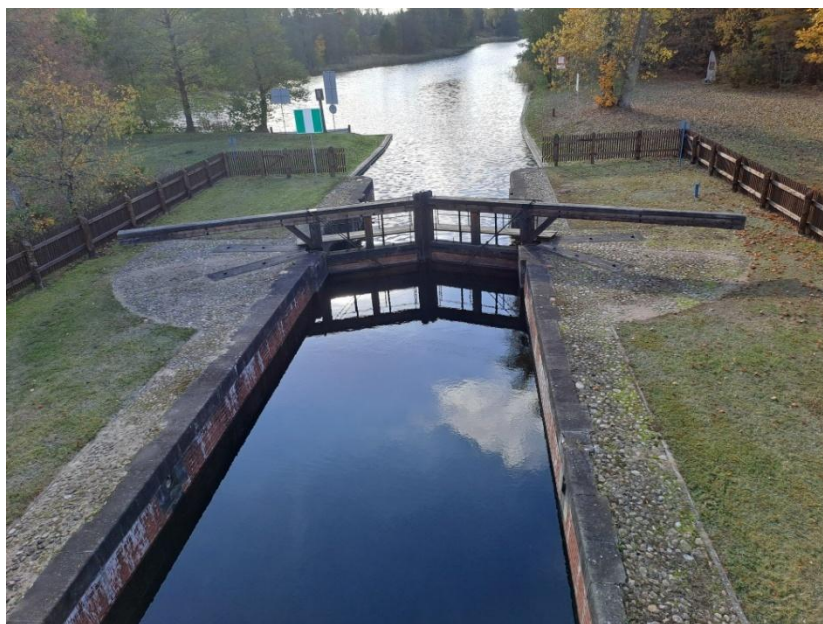
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Płaska.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy
Katarzyna Barbara Tomczyk

Załącznik do uchwały Nr XII/115/25 Rady Gminy Płaska z dnia 26 czerwca 2025 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁASKA NA LATA 2025-2028

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	19
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	28
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	28
5.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska	28
5.1.2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska	29
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy z uwzględnieniem zabytków o najwyższym znaczeniu	30
5.2.1. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy	30
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	34
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	43
5.5. Zabytki archeologiczne	48
5.6. Zabytki ruchome	64
5.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	64
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.	66
7. Założenia programowe gminnego programu opieki nad zabytkami	67
7.1. Priorytety programu opieki	67
7.2. Kierunki działań programu opieki	68
7.3. Zadania programu opieki	69
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	71
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	72
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	73
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	74

1. Wstęp.

Celem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Płaska na lata 2025-2028 jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jego granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, počawszy od poziomu podstawowego oraz poprzez pobudzanie rozwoju turystyki. Działania te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla Gminy Płaska. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2025-2028 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną obowiązku wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Płaska na lata 2025-2028 jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292).

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1572).
Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292), która na gminę nakłada następujące obowiązki i uprawnienia:
 - a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16),
 - b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
 - c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
 - d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
 - e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),
 - f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),

- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2),
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzania przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1),
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych.

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Zgodnie z art. 5 i art. 6 ust. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy obywatel jest do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy opieki nad zabytkami,

zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt.1;

3. zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7. prace restauratorskie- działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;

8. roboty budowlane- roboty budowlane w rozumieniu Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9. badania konserwatorskie- działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10. badania architektoniczne- działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11. badania archeologiczne- działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny- przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13. historyczny zespół budowlany- powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14. krajobraz kulturowy- przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierający wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie- teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m. in.:

- a) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowania i utrzymanie,
- b) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- c) udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- d) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- e) kontrolę stanu zachowania;
- f) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- a) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- cmentarzami,
 - parkami, ogrodami oraz innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- b) zabytki ruchome, będące w szczególności:
- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- c) zabytki archeologiczne będące w szczególności:
- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej;

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy wyróżnia następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1-prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;

2-zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

3-umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;

4-składowanie lub magazynowanie odpadów.

2.W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 133-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 1222).

Art. 18.

1.Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, w strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1-uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2-określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnia im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3-ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1-zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2-innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3-parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1-zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenie;
- 2-innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru zabytków do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego.

Należy podkreślić, iż dysponowanie zabytkiem powoduje- z jednej strony- obowiązki ciążące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. w umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeśli stan zachowania zabytku tego zabytku wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27.

Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres zaplanowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

W przypadku podejmowania uzgodnionych z organem ochrony zabytków działań przy obiektach zabytkowych, przy wyborze wykonawcy tych prac należy kierować się Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81). Ponadto, cytowana ustawa nakłada na obywateli obowiązki wynikające z przypadkowych odkryć stanowisk archeologicznych.

Art. 32.

1. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest zobowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt. 3.

3. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 2, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu.

4. Jeśli w terminie, określonym w ust. 3, wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

5. Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

1- pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;

2- pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;

3- nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

6. Roboty nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt. 3.

7. Jeżeli w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

8. Po zakończeniu badań archeologicznych, o których mowa w ust. 5 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

Art. 33.

1. Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1.

3. W terminie 3 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 i 2, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany dokonać oględzin znalezionej przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz w razie potrzeby, zorganizować badania archeologiczne.

3.3. Ustawa z dnia 30 marca 2017 r. o cmentarzach i grobach wojennych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 7 ustawy bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy.

3.4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1572).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 1222).

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

3.6. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1824).

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

3.7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024r., poz. 1145).

Art. 13 ustawy ust. 4 określa, iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek.

Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 29 mówi o tym, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych (art.29 ust.2).

W przypadku nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu można nałożyć, w miarę potrzeby, na jednostkę organizacyjną obowiązek odbudowy lub remontu położonych na tej nieruchomości zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w decyzji (art. 45 ust. 2a).

Podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział. W odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa powyżej wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości (art. 96 ust. 1 i 1a).

Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art.109 ust.1 pkt 4).

3.8. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 1222).

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2

Obiekt budowlany należy użytkować zgodnie z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należytych stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2 oraz w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

3.9. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 70).

Zgodnie z ustawą z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70) zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7 ust. 1 pkt 6).

3.10. Inne akty prawne.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r., poz. 87),

- ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz. U. z 2019 r. poz. 1591),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1761),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r., Nr 24, poz. 181),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2021 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153),

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023 – 2026.

Ochrona dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, należy do jednego z podstawowych obowiązków państwa. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Pomimo, iż najczęściej utożsamiane jest ono z architekturą i sztuką, to jego elementy stanowią także formy gospodarowania i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności. Zabytki są integralną częścią narodowego dziedzictwa kulturowego i są dobrem wspólnym, o które troskę każdemu obywatelowi nakazuje art. 82 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: w celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Program ten jest uchwalany przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (art. 86), na okres 4 lat (art. 85 ust. 2). W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji (art. 85 ust. 1).

W chwili opracowywania Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Płaska na lata 2025– 2028 obowiązywał, przyjęty przez Radę Ministrów Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026.

Za najważniejsze cele Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023 – 2026 uznano:

1.Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

2.Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

3. Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

4. Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- łączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

5. Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z 14 lutego 2017 r.

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR. Wdrażanie tych projektów oraz stopień realizacji celów rozwojowych, określony wskaźnikami będzie przedmiotem rozbudowanego systemu monitoringu i ewaluacji. Pozwoli to na zarządzanie realnymi procesami w gospodarce – i, w miarę potrzeb, aktualizowanie zarówno listy, jak i zakresu projektów.

W części IV dokumentu – Kierunki interwencji w pkt 4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej uznano, że: Inwestycje w kulturę wpływają nie tylko na ekonomiczny rozwój i wzrost konkurencyjności, ale także na wzmocnienie kapitału społecznego. Inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności.

Dzięki tym kompetencjom i uczestnictwu w kulturze społeczeństwo buduje z jednej strony tożsamość, szacunek do tradycji, poczucie przynależności do wspólnoty jej historii, z drugiej zaś kreatywność, innowacyjność, otwartość i tolerancyjność.

W ramach działań do roku 2020 zaplanowano m.in.:

- wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski na świecie;

Wśród działań zaplanowanych do realizacji do 2030 r. wymienić należy przede wszystkim:

- ochronę i promocję dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO),
- wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidację „białych plam” w dostępie do kultury;

4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem dokumentu jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Dla osiągnięcia podstawowego celu ustanowiono sześć celów operacyjnych, z których czwarty i szósty najbardziej związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego kraju:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Kierunki działania:

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego:

W ramach realizacji niniejszych celów skoncentrowano się na objęciu ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych i historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz stanowisk archeologicznych.

4.1.4. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. W 2005 r. przyjęto Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, które stanowi dokument uzupełniający treść i wydłużający okres ważności pierwszego opracowania.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Wiodącymi podmiotami realizującymi zapisy strategii są Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednostki samorządu terytorialnego.

W założeniach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków, uznano za jeden ze strategicznych obszarów w okresie programowania 2004 – 2020. Nadrzędnym celem polityki kulturalnej państwa jest zrównoważony rozwój kultury w regionach, zaś jednym z 12 celów cząstkowych jest zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków uznano za jeden z pięciu strategicznych obszarów kultury, dla których zostały sformułowane Narodowe Programy Kultury, stanowiące instrumenty realizacyjne. Jako cel strategiczny NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego przyjęto radykalną poprawę podstawowej infrastruktury i stanu zabytków. Dla wszystkich Narodowych Programów Kultury określono: cel strategiczny, instrumenty realizacji i plan finansowy.

Okres obowiązywania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury minął z końcem 2020 r., jednak przywoływane wyżej działania mogą być z powodzeniem wykorzystywane w działalności JST.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.

Projekt nowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 został zgłoszony do prac legislacyjnych Rady Ministrów 13 sierpnia 2019 r. Dokument ma zastąpić przyjętą w 2013 r. Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

W projekcie Nowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 uwzględniono także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego – za drugi cel uznano wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich. W planach ujęto ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.

Za jedno z kluczowych zadań państwa uznano również dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. Projektem strategicznym będzie tu Krajowy Program Ochrony i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 – 2022, przyjęty 13 sierpnia 2019 r. przez Radę Ministrów. Istotnymi programami, wspierającymi realizację celów SRKS i ważnymi z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego będą:

- projekt strategiczny Rozwój turystyki kulturowej, który dotyczący działań przy obiektach znajdujących się na trasie Europejskich Szlaków Kulturowych ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i obszarów będących jednocześnie pomnikami historii;
- kontynuacja projektu Krajobraz mojego miasta, którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm i instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej; w ramach projektu zaplanowano zwiększony nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1. Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2030 oraz projekt programu opieki nad zabytkami województwa podlaskiego na lata 2008 – 2011.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2030 opiera się na założeniach projektowych Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011 z przedłużeniem na lata następne. Jednym z celów strategicznych wojewódzkiego programu jest ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za

podstawę rozwoju i upowszechniania kultury a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczucia więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych, zdaniem autorów programu umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. W celu realizacji tak zakrojonego programu zaplanowano podjęcie następujących działań:

- prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz małej architektury, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,
- systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
- ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,
- prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą nr XXXVI/330/17 z dnia 22 maja 2017 r.

Wskazuje on obowiązujące cele polityki przestrzennej, zasady ich realizacji oraz kierunki działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Szczegółowo opisuje to cel 4, dotyczący osiągnięcia i utrzymania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów poprzez m.in. ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego.

Celem ochrony konserwatorskiej jest trwałe zachowanie właściwego zagospodarowania i użytkowania zabytkowych, historycznych układów urbanistycznych, ruralistycznych, historycznych zespołów i obiektów budowlanych, stanowisk archeologicznych i ich otoczenia oraz krajobrazu kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

4.2.3. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XVIII/213/2020 dnia 27 kwietnia 2020 r. „Ambitne Podlaskie” to misja/credo jaką przyjęło w dokumencie strategicznym Województwo Podlaskie. Misja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego wyraża filozofię planowanych zamierzeń i jest skierowana zarówno do mieszkańców, jak i do otoczenia. Wyraża w skrótowej formie wyjątkowość czy specyficzność planowanych działań oraz wartości i zasoby, na których mają się opierać. Województwo podlaskie jest zwrócone ku przyszłości i zmierza do pełnego wykorzystania swojego potencjału nie tyle naśladując inne regiony, co wdrażając najnowsze, dopiero rodzące się rozwiązania i dokonując w ten sposób skoku rozwojowego. Głównym potencjałem regionu są mieszkańcy, a w szczególności ich ambicja, pracowitość – aktywność zawodowa i społeczna, wysokie i rosnące kompetencje. Atutem regionu są także unikalne walory środowiska i stosunkowo wysoka jakość życia. Wszystko to zapewnia regionowi przewagę w zakresie kluczowego czynnika rozwoju jakim jest kapitał ludzki. Cechami wyróżniającymi „ambitne podlaskie” jest także wyjątkowa rodzima przedsiębiorczość tworząca podstawę gospodarki oraz zdolność do współdziałania w sferze gospodarczej, czego przejawami już są prężne inicjatywy klastrowe.

Przyjęte zamierzenia:

- w wymiarze gospodarczym: dążenie do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach oraz współpracy międzysektorowej,
- w wymiarze społecznym: dążenie do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska, bogatego dziedzictwa kulturowego i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców,
- w wymiarze terytorialnym: dążenie do możliwie najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych i niwelowania słabości różnych części województwa, głównie poprzez rozwój oddolnych inicjatyw lokalnych i formułowane przez nie cele odzwierciedlające specyfikę danego terytorium,
- w wymiarze organizacyjnym dążenie do pozycji regionu sprawnie zarządzanego, korzystnie powiązanego z partnerami krajowymi i zagranicznymi, skutecznie zabiegającego o interes własny i mieszkańców;

Wśród mocnych cech województwa podlaskiego wymienia się bogate dziedzictwo kulturowe wynikające m.in. z wielonarodowego charakteru regionu. Zauważalnym staje się również wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki. Mocną stroną jest także przygraniczne położenie województwa.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego określa 3 cele operacyjne:

1. Dynamiczna gospodarka
2. Zasobni mieszkańcy
3. Partnerski region

Każdy z celów strategicznych zawiera w sobie cele operacyjne, które z kolei określają zarówno kluczowe kierunki działań, jak i głównych interesariuszy. Cele operacyjne ukierunkowane są na wykorzystywanie potencjałów województwa i służą reakcji na określone wyzwania rozwojowe:

- Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący lokalnej przedsiębiorczości. Kluczowym zagadnieniem jest tu tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju firm, które swoją pozycję budują w oparciu o lokalne

zasoby i potencjały. Województwo podlaskie będzie wykorzystywało i wspierało rozwój postaw przedsiębiorczych jego mieszkańców, ale również przyjezdnych. Potencjałem, który odnosi się do dziedzictwa są unikatowe walory turystyczne o randze międzynarodowej i krajowej, umożliwiającej rozwój wybranych form aktywności turystycznej. Jednym z głównych kierunków interwencji jest wspieranie rozwoju turystyki w oparciu m.in. o walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne.

- Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący przestrzeni wysokiej jakości. Realizowane będą tu działania wpisujące się w ideę zrównoważonego rozwoju. Nowoczesny region rozwijający się w sposób zrównoważony, to region optymalnie wykorzystujący uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe. Działania strategiczne będą związane z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej, obejmującym budowę i modernizację dróg oraz linii kolejowych, rozwój transportu zbiorowego, budowę terminali intermodalnych i lotniska regionalnego. Dostępność odpowiednich usług wymaga rozwoju i modernizacji infrastruktury, w której te usługi są świadczone (zmiany ilościowe i jakościowe, w tym zapewniające dostępność osobom z niepełnosprawnościami), zgodnie z hierarchią sieci osadniczej i gdzie to możliwe, w formie zdeinstytucjonalizowanej. Ważne będzie zagwarantowanie usług podstawowych na poziomie gminnym, powiatowym i regionalnym w sferze edukacyjnej, ochrony zdrowia, kulturowej i administracyjnej. W odniesieniu do działań związanych z ochroną zabytków będą one zgodne z obowiązującymi regulacjami w tym zakresie na poziomie krajowym oraz wszystkich szczeblach samorządu.
- Cel strategiczny 3. Partnerski region wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący kapitału społecznego. Służy on podkreśleniu znaczenia umiejętności współpracy opartej na zaufaniu dla realizacji różnorodnych celów. Kapitał społeczny traktowany jest jako ważny czynnik rozwoju regionów. Ścieżkę do budowania kapitału społecznego tworzą działania ukierunkowane na kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich oraz wspieranie dialogu społecznego. Województwo podlaskie będzie w tym celu wykorzystywać znaczny potencjał kulturowy regionu wynikający m.in. z jego wielonarodowego i wielokulturowego charakteru. Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i

umiejętności jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Integralnym elementem kapitału społecznego i jego specyfiką jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Jednym z kierunków interwencji jest wzmacnianie tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowej.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska.

Zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska powiat Augustów przyjęte zostało Uchwałą Nr XX/154/09 Rady Gminy Płaska z dnia 30 czerwca 2009 roku. Studium napisał zespół autorski w składzie: mgr inż. K. Kuźniacka, prof. R. Karłowicz, dr inż. arch. B. Kowalewska, mgr inż. arch. A. Kowalewski, dr inż. arch. A. Gabryszewski w Białymstoku w 1999 r. Zmiany w studium wprowadziła inż. W. Grygo.

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się i określa obszary objęte ochroną środowiska kulturowego, stanowiącego o tożsamość gminy.

W związku z tym uwzględniono obiekty zabytkowe oraz krajobraz kulturowy, wymagające ochrony w ramach zintegrowanej polityki przestrzennej całego obszaru gminy Płaska. Zakres oraz obowiązki ochrony zabytków oraz opieki nad nimi określa: Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W rejestrze zabytków są wpisane – zabytki techniki i architektury oraz cmentarze. Cytowany dokument [ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami] określa zasady ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Płaska. Prace modernizacyjne, remontowe lub rozbiórkowe przy zabytkach nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, mogą być prowadzone po uzyskaniu opinii Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku. Dopuszcza się rozbiórkę budowli znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a nie wpisanych do rejestru zabytków, gdy jest to uzasadnione względami technicznymi lub planistycznymi. W tym przypadku inwestor jest zobowiązany przekazać Podlaskiemu Konserwatorowi Zabytków w Białymstoku stosowną dokumentację inwentaryzacyjną obiektu.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytkowego oraz dóbr kultury współczesnej należy prowadzić różnorodne działania.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska autorzy uwzględnili obiekty zabytkowe wymagające ochrony w ramach zintegrowanej polityki przestrzennej całego obszaru gminy Płaska, a także określili zasady ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Płaska. W studium określono działania, które mają być prowadzone w celu ochrony zabytków, m. in. poprzez uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego.

Niestety studium zawiera stan zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków na 1997 rok.

5.1.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Płaska obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Uchwała nr XXI/155/17 Rady Gminy Płaska z dnia 12 czerwca 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska działki o nr ewid. 81/3 z obrębu ewid. Mikaszówka;
- Uchwała nr VI/39/15 Rady Gminy Płaska z dnia 24 lutego 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska;
- Uchwała nr VI/21/14 Rady Gminy Płaska z dnia 29 grudnia 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska działek o nr ewid. 348 i 349 z obrębu ewid. Rudawka;
- Uchwała nr XIV/80/12 Rady Gminy Płaska z dnia 27 kwietnia 2012 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska;
- Uchwała nr XXVII/193/10 Rady Gminy Płaska z dnia 14 kwietnia 2010 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska;
- Uchwała nr XXIII/168/09 Rady Gminy Płaska z dnia 27 listopada 2009 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płaska;

Prawo stanowi, aby w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydał właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. –Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na ochronę

właściwości obszaru obiektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 cyt. Ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku. Uzgodnienia projektów budowlanych obiektów realizowanych w strefie pełnej ochrony konserwatorskiej, w przypadku inwestycji dotyczącej obiektu lub obszaru, który nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków, a przepisy planu miejscowego nadal nakładają obowiązek uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego, wojewódzki konserwator zabytków może zająć stanowisko w drodze pisma urzędowego na wniosek inwestora, np. wg art. 32 ust. 1 pkt 2 cyt. Ustawy.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy z uwzględnieniem zabytków o najwyższym znaczeniu.

5.2.1. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy.

Teren gminy Płaska objęty został badaniami archeologicznymi prowadzonymi w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) oraz innymi badaniami archeologicznymi m.in. w ramach Kompleksowej Ekspedycji Jaćwieskiej. Na omawianym obszarze zarejestrowanych jest 201 stanowisk archeologicznych datowanych od paleolitu po czasy nowożytnie. Wszystkie stanowiska archeologiczne stanowią potwierdzenie zasiedlania terenu obecnej gminy Płaskiej od epoki kamienia po nowożytność. Początki osadnictwa na tych terenach sięgają paleolitu. W XII tysiącleciu p.n.e. człowiek pojawił się tutaj po wycofaniu się lodowca, a na jego miejsce pojawiła się tundra. Liczniejsze są pozostałości po młodszych społecznościach pochodzących z mezolitu i neolitu. W samej Płaskiej mamy zaewidencjonowane sześć stanowisk datowanych na epokę kamienia. Między VII a XIII wiekiem uformował się lud Jaćwingów. Byli ono celem wypraw zbrojnych książąt ruskich i polskich, z czasem zaś Zakonu Krzyżackiego. O bytności Jaćwingów na tych terenach świadczą grodziska oraz nazwy toponomastyczne. W pobliżu wsi Gorczyca – według ustaleń Jerzego Wiśniewskiego – istnieje miejsce zwane „Mogiłki”, które być może było związane właśnie ze starym jaćwieskim osadnictwem. W XV i XVI wieku puszcę podzielono na mniejsze, m. in. Puszczę Grodzieńską. W jej to obszarze wyznaczono później Puszczę Perstuńską. Administracyjnie te obszary należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego i województwa trockiego do 1795 roku. Warto jednak podkreślić, że sam Augustów i najbliższe okolice

należały już do województwa podlaskiego, które w 1569 roku wcielono do Korony Królestwa Polskiego. Wielką Puszczę Grodzieńską (wraz z Puszcą Perstuńską) zarządzał starosta grodzieński i jego urzędnik leśny. Mniejszymi puszczami zarządzali namiestnicy. Puszcą Perstuńską opiekował się namiestnik perstuński, który miał do pomocy leśniczych i osoczników. Wszelkie uchybienia w puszczy królewskiej były srogo karane. Zdarzało się nawet, że schwytani na gorącym uczynku uciekali ze strachu za granicę. Nic dziwnego, że nielegalne polowanie lub wyręb lasu groziła śmierć. Osocznicy bardzo skrupulatnie wypełniali swoje zadania, ponieważ byli grupą uprzywilejowaną. Posiadali po pół włóki ziemi w pobliżu Grodna zwolnionej od pańszczyzny, mieli swoje barcie i łąki w puszczy. W XV i XVI wieku do osoczników były rodziny: Kurianowiczów, Rakowiczów, Starożyńców, Markowiczów, Chacutyczów, Iwaszkiewiczów, Hryszkiewiczów, Zubowiczów, Bohatyrowiczów. Pilnie strzegli przede wszystkim tzw. zwanych ostępów. Na terenie obecnej gminy notowano następujące ostępy (połowa XVI wieku): Maleszówka, Poboyny, ostęp przy Mikoszewie, dwa ostępy nad jeziorem Serwy (przy ziemi bartnej Żabiczów). Już za czasów księcia Witolda część puszczy była nadawana. W pierwszej połowie XV wieku wielkie obszary na terenie obecnej gminy otrzymał proboszcz grodzieński. Nadanie to potwierdził Kazimierz Jagiellończyk oraz w roku 1494 książę litewski Aleksander. W dokumencie czytamy: „prope Servy, post fluvium Wolkuscha Orlye, Panyewo, Poboyne, Krzywe, Okruhle, Mukuschewo Parva et Thobolowo cum fluviiis, orificiis et obstaculis korundem” (jeziora: Orle, Poboyno, Paniewo, Krzywe, Kruglak i Mikaszewo Małe (zachodnia część jeziora należała do księcia) oraz Tobołowo.

W pierwszej połowie XVII wieku leśniczowie perstuńscy byli jednocześnie dzierżawcami puszczy. Do 1621 roku dzierżawcą był Piotr Wiesiołowski, po jego śmierci leśniczym został jego syn, Krzysztof, marszałek wielki litewski. Krzysztof Wiesiołowski zmarł w 1637 roku, przez następne lata funkcję dzierżawcy i leśniczego pełniła wdowa po nim, Aleksandra z Sobieskich (zm. 1645 r.). Do tej pory głównym dochodem dzierżawców były daniny ludności zajmującej się wybieraniem miodu, łowieniem ryb oraz koszeniem łąk puszczańskich. Dopiero za czasów Wiesiołowskich rozpoczęto eksploatację gospodarczą Puszczy Perstuńskiej, powstawały liczne chaty smolarzy, drwali, diegciarzy. Wraz ze śmiercią Aleksandry Wiesiołowskiej skończył się okres intensywnego pozyskiwania leśnych bogactw. Kolejni dzierżawcy (wdowa po Samuelu Osińskim, żona Aleksandra Buchowieckiego, Gedeon Tryzna), którzy zarządzali puszczą do 1652 roku niewiele zajmowali się eksploatacją Puszczy Perstuńskiej.

W dniu 27 grudnia 1661 roku dożywotnią dzierżawę Puszczy Perstuńskiej, Nowodworskiej i Przełomskiej otrzymała Konstancja z Wodyńskich Butlerowa, wdowa po

Gotfrydzie Butlerze podkomorzym królewskim. Ta energiczna kobieta rozpoczęła na szeroką skalę pozyskiwanie dóbr leśnych. Rozwinęła produkcję przemysłową zakładając liczne zakłady hutnicze. Butlerowa osobiście zawierała kontrakty z rudnikami, dając im obszary pod pozyskiwanie rud żelaza. Właśnie z jej osobą należy łączyć początki wsi Gorczyca i Płaska. W miejscu obecnej wsi istniała początkowo osada smolarzy, czyli robotników zajmujących się wyrobem smoły. W 1668 roku po raz pierwszy notowano smolarnie o nazwie Płaska, powstała zatem między 1662 a 1668 rokiem. Nazwa została wzięta się od pobliskiej rzeczki zwanej ówczesnie Płaska, znanej już w źródłach z XVI wieku. Rudnicy i smolarze pochodzili z chłopów lub zubożałej szlachty. Byli to jednak fachowcy w swojej dziedzinie, tworzyli coś w rodzaju korporacji rudników czy smolarzy. Znamy nazwiska pierwszych smolarzy w Płaskiej, byli to: Kozłowie, Zacharewiczowie, Biehunczyki, Konopkowie, Popławscy, Wiśniewscy, Haleccy, Skłodowie, Ropelewscy i Gicowie. Duże zmiany w Puszczy Perstuńskiej nastąpiły w 1667 roku, gdy król Jan Kazimierz nadał zakonowi kamedułów ziemię nad jeziorem Wigry. Zakonnicy sfałszowali dokument królewski i w 1682 roku po śmierci Konstancji Butlerowej przejęli władzę nad całą Puszcą Perstuńską, królowie mieli jednak prawo do polowań na terenie puszczy. W sporze kamedułów z synami Butlerowej, król Jan III Sobieski stanął po stronie zakonników i od tej pory Puszcza Perstuńska stała się faktyczną własnością zakonników, razem z mieszkającymi tutaj smolarzami, rudnikami i osocznikami. Kameduli w nowych wsiach osadzali chłopów i narzucili im czynsze oraz pańszczyznę, to samo próbowali uczynić wobec osoczników, którzy tradycyjnie posiadali w puszczy pewne kawałki ziemi. Spowodowało to liczne procesy sądowe przed sądami królewskimi, gdyż Puszcza Perstuńska jako królewski teren łowiecki podlegał ochronie przez osoczników, chodziło o istniejące nadal ostępy leśne- rezerваты zwierząt. Sądy królewskie brały stronę osoczników, jednak coraz bardziej obciążano ich nowymi obowiązkami wobec kamedułów. Na przełomie XVII i XVIII wieku w całej Puszczy Perstuńskiej było sześć smolarni, w tym smolarnia Płaska. Tutejsi smolarze dawali zakonnikom 154 zł czynszu rocznie, była to jedna z większych smolarni w Puszczy Perstuńskiej. Smolarze, rudnicy i budnicy (czyli drwale) czasem karczowali kawałki ziemi pod skromne uprawy, stało się to podstawą powstania wielu wsi. Dopiero w 1695 roku lokalni królewscy urzędnicy, powołani do pilnowania królewskich terenów łowieckich zakwestionowali prawo zakonu kamedułów do Puszczy Perstuńskiej. Dochodziła do tego sprawa licznych spustoszeń lasów na cele rolnicze przez smolarzy i rudników, a tak nie wolno było czynić w miejscu polowań królewskich. Zakonnicy nie chcieli zgodzić się z urzędnikami, dodatkowo przeciw zakonnikom wystąpili też osocznicy, gnębieni przez nich. Rok 1695 był ciężkim czasem dla tych okolic. Franciszek Michał Denhoff, który odpowiadał za łowiska

królewskie, sprowadził specjalnych strażników (głównie Niemców), którzy rozpoczęli wybieranie czynszów i danin od smolarzy, rudników i budników (drwali). Nie obyło się bez gwałtownych najazdów, w wyniku których wiele osad spłonęło. Z wykazu zniszczeń sporządzonego przez zakonników wynika, że w tej okolicy obok rudni i smolarni istniały też wsie. W XVIII wieku Płaska była nadal niewielką osadą smolarzy liczącą kilka domów. W 1765 roku całą Ekonomię Grodzieńską objął w dzierżawę Antoni Tyzenhaus, podskarbi nadworny litewski. Za czasów Tyzenhausa skolonizowano wiele nowych obszarów. Okolice Płaski należały do guberni szczeberskiej. W 1780 roku król przekazał dzierżawę Franciszkowi Rzewuskiemu, marszałkowi nadwornemu koronnemu. Nowy zarządca zwolnił mieszkańców od wielu uciążliwych danin i powinności. W 1783 roku administrację przejął królewski bratanek Stanisław Poniatowski. Za jego czasów wrócono do dzierżawienia kluczy różnym szlachcicom, jednak ściśle kontrolowała ich administracja z Grodna. Według wykazu z 1786 roku w Smolnicy Płaska istniało jedno gospodarstwo rolnicze płacące czynsz, pozostali mieszkańcy to byli smolnicy (zapewne tylko jedna rodzina). W całej osadzie notowano zaledwie 6 osób. Jednak od tego roku zaczyna się ta osada zmieniać w rolniczą. W 1792 roku było tu już 9 rolników użytkujących 4 włóki ziemi, przybyło też mieszkańców -do 34 osób. Zatem lata 1786-1792 to szybki rozwój osady, mimo że przybyło tu tylko 28 mieszkańców. Na mocy dekretu z 1796 roku wszystkie dobra królewskie oraz kościelne zostały przejęte przez rząd pruski. Zatem zniknął podział w Puszczy Perstuńskiej na dobra królewskie i zakonne, całość stała się własnością rządową. Na przełomie XVIII i XIX wieku okolice Płaskiej były głównym centrum pieców smolnych. Jeszcze w 1785 roku notowano 14 pieców smolnych, na mapach pruskich notuje się ich mniej, ale wszystkie istniały właśnie w tej okolicy. Do tej pory można odnaleźć miejsca, które powstały właśnie od miejsc wyrobu smoły i dziegciu. Są to Piecowy Róg nad jeziorem Serwy, Pieczysko koło Mołowistego, Pieckowa Biel koło Księżego Mostku, Las Piecek koło jeziora Mikaszewo, Las Piecek koło wsi Gruszek. Od wypalania dziegciu pochodzą Dziekciarka koło Dalnego Lasu, Dziekciarka koło Gruszek itp. W okresie między 1815 a 1830 rokiem Płaska była niewielką osadą smolarsko-rolniczą. W 1827 roku w tej wsi notowano zaledwie 12 domów i 76 mieszkańców.

5.3. Zabytki ujęte prawnymi formami ochrony.

Zespół uznany za Pomnik Historii

Uznanie za Pomnik Historii jest jedną z czterech ustawowo określonych form ochrony zabytków. Za Pomnik Historii uznaje się zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park

kulturowy o szczególnym znaczeniu i wartości dla kultury. Rangę Pomnika Historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w drodze rozporządzenia, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pomniki Historii ustanawiane są od 1994 roku.

Na terenie gminy Płaska znajduje się obiekt mający status Pomnika Historii - Kanał Augustowski. Został uznany za Pomnik Historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. (Dz.U. z 2007 r., nr 86, poz. 572).

Przed rozwojem kolei w XIX wieku drogi wodne były kluczowe dla gospodarki wielu krajów. W dobie rewolucji przemysłowej we wczesnych latach XIX wieku powstała konieczność szukania połączeń śródlądowych. Rozwój techniki inżynierskiej na świecie spowodował budowanie kanałów, czyli sztucznych połączeń wodnych wykorzystujących istniejące naturalne ciekły wodne. W Królestwie Polskim po uzyskaniu dużej autonomii (rząd, parlament, wojsko), w latach 1815–1830 nastąpił intensywny rozwój przemysłu i ekspansja gospodarcza. Najpoważniejszym problemem stał się eksport towarów, spławianych Wisłą do Gdańska. Królestwo Polskie potrzebowało otwartego i wolnego dostępu do morza w celu nawiązania silnych stosunków gospodarczych z Zachodem, zwłaszcza z Wielką Brytanią. Minister skarbu Franciszek Ksawery Drucki Lubecki postanowił wybudować kanał żeglowny z pominięciem Gdańska, Elbląga, Kłajpedy i Królewca. Pomysł swój przedstawił Aleksandrowi I już w lipcu lub sierpniu 1822 r. Cesarz zgodził się, a spory wpływ na jego decyzję miały wydarzenia międzynarodowe. Prusy wprowadziły w 1823 r. represyjne cła (opłaty na niektóre towary, np. żyto i jęczmień wzrosły sześciokrotnie, na owies trzynastokrotnie), które wywołały polsko-pruską wojnę celną. Aleksander I, wbrew woli ks. Druckiego Lubeckiego, powierzył budowę kanału nie Ministerstwu Skarbu, lecz wojsku. Wielki książę Konstanty, jako naczelny wódz, powierzył rozpoczęcie prac przygotowawczych generałowi Maurycemu Haukemu, szefowi Kwatermistrzostwa Generalnego. Ten do wykonania zadania wyznaczył generała (wtedy jeszcze podpułkownika) Ignacego Prądyńskiego. Prądyński nie miał doświadczenia w budowie kanałów, więc początkowo nie chciał się podjąć tej misji, lecz Hauke przekonał go słowami: „Ja na żaden sposób nie mogę Księżu powiedzieć, że w polskich korpusach artylerii, inżynierii i kwatermistrzostwa nie mam oficera, co by potrafił zrobić projekt kanału. Jeżeli sam się tego nie chcesz podjąć, powiedzże mi, ale pod odpowiedzialnością twego sumienia, kto to lepiej od ciebie zrobi”. Prądyński nie potrafił wskazać godnego następcy, podjął się więc zadania i rozpoczął studiowanie zagranicznych opracowań, głównie francuskich i niemieckich, na temat regulacji rzek, budowy

portów i śluz, produkcji oraz wytrzymałości materiałów i konserwacji kanałów. Prądyński przybył do Augustowa 15 czerwca 1823 r. Jego pierwszym zadaniem był objazd terenów od Biebrzy do Niemna, ustawienie odpowiednich znaków sygnałowych i wyrąbanie drzew na trasie przyszłego kanału. Musiał też przeprowadzić odpowiednie pomiary, przy czym skorzystał z wyników prac pruskich geodetów pod przewodnictwem Schülera, którzy w latach 1799–1800 prowadzili pomiary nad Biebrzą i Nettą, w celu osuszenia bagien w pobliżu tych rzek. Prądyński napotykał wiele problemów, jednym z najpoważniejszych była dzikość krainy, którą pokrywały gęste lasy, bagna i błota, przez co budowniczym trudno było się przemieszczać. Brakowało też wykwalifikowanych ludzi, tylko kpt. Jerzy Arnold był dostatecznie doświadczony. Mimo tych problemów, miesiąc po przybyciu do Augustowa Prądyński już wysłał gen. Haukemu wstępny szkic kanału. Dowództwo ponaglało go, by do końca roku skończył prace nad pomiarami i wytyczaniem trasy. Rozpoczęły się jednak ulewne deszcze, przez które tereny podmokłe stały się niedostępne dla inżynierów. W listopadzie 1823 r. ekipa Prądyńskiego powróciła do Warszawy, z powodu coraz krótszych dni i złej pogody. W Augustowie pozostał Jerzy Rakusa, któremu Prądyński pozostawił instrukcję określającą jakie prace i w jakim terminie powinny być wykonane. Rakusa miał wykonać pomiary jezior, w szczególności zbadać głębokość Necka, Białego, Studzienicznego, Sajna, Stawu Sajenkovskiego, Serw i wszystkich jezior od Rudy Gorczyckiej do Mikaszówki. Rakusa zbadał też pływy w jeziorach w kierunku najgłębszych miejsc, przy czym pomagali mu doświadczeni rybacy. W czasie roztopów Rakusa zaznaczył na wszystkich rzekach i jeziorach na trasie przyszłego kanału wysokość przyboru wód i zasięg wylewów. O postępach prac na bieżąco informował Prądyńskiego. Sam Prądyński również nie próżnował. Całą zimę przygotowywał projekt kanału, który ukończył wiosną 1824 r. Projekt miał formę memoriału w języku francuskim. Pierwsza część memoriału miała charakter opisowy, przedstawiono w niej korzyści z budowy kanału, wyniki prac przygotowawczych oraz prowadzonych pomiarów. Po tej części wstępnej, Prądyński napisał część szczegółową, zawierającą zasadniczy projekt kanału. Pierwszym odcinkiem była Biebrza od ujścia tej rzeki do Narwi do ujścia Netty. Ten odcinek Biebrzy miał 50 600 sążni, lecz planowano skrócenie go do 36 800 sążni poprzez wyprostowanie koryta rzeki 37 przecięciami. Drugi odcinek to rzeka Netta, która miała 23 220 sążni, co miało być skrócone do 18 457 sążni 57 przecięciami. Rzeczne rozgałęzienia i rozlewiska miały być zlikwidowane zaporami i obudowaniami z wikliny. W okresie letnim rzeka miała być zasilana zasobami wodnymi z jezior Necko, Białego, Studzienicznego i Sajno. Miało być to osiągnięte poprzez budowę śluzy nr 1 w Augustowie. Prądyński pisał też, że być może konieczne będzie zbudowanie dodatkowej śluzy w Białobrzegach. Dalej trasa kanału

miała biec jeziorem Necko, Klonownicą, a następnie Jeziorem Białym. Między nim a Studzieniczym zaplanowany został przekop i śluza nr 2. Od jeziora Studzienicznego miał powstać przekop długości 2400 sążni do rzeki Ptaszek. Stamtąd trasa kanału miała biec rzeką do Gorzycy, gdzie miała być śluza nr 3. Następnie kanał miał biec do jeziora Orlego, a stamtąd miał powstać przekop długości 500 sążni do jeziora Paniewo. Za nim miał powstać kolejny przekop długości 240 sążni do jeziora Krzywego. Między jeziorami Krzywym a Paniewem zaplanowano śluzę nr 4, dwukomorową. Kanał miał następnie biec rzeką Perkuć do jeziora Mikaszewo, gdzie miała powstać śluza nr 5. Z Mikaszewa zaplanowano przekop do jeziora Mikaszówka i stawu o tej samej nazwie. Stamtąd miano się przekopać do rzeki Czarnej Hańczy oraz zbudować śluzy nr 6 i 7. Łącznie trasa od Netty do Czarnej Hańczy miała mieć 15 900 sążni, w tym 8700 sążni przez jeziora. Przekopy miały mieć łącznie długość 3300 sążni. Ostatni odcinek miał biec Czarną Hańczą. Miała ona na odcinku od połączenia z kanałem do ujścia do Niemna 27 500 sążni, co planowano skrócić do 15 120 sążni za pomocą 40 przekopów. Na rzece zaplanowano cztery śluzy, w tym jedną (nr 11) dwukomorową. Śluzy miały wyrównywać spadek wody od 8 do 12 stóp każda. Miały być budowane wedle dwóch wzorów – całkowicie murowane z dnem wyłożonym kamieniami i z dnem wyłożonym balami drewnianymi i murowanym obudowaniem. Zadbano o estetykę śluz i patriotyczną symbolikę – miały być wykładane czerwoną cegłą i białym piaskowcem, co było nawiązaniem do polskich barw narodowych. Szerokość dna kanału miała być nie większa niż 40 stóp, a głębokość 5 stóp. Po jednej stronie kanału miała być droga do holowania o szerokości 2 sążni. Wzdłuż kanału miały być posadzone drzewa w celu upiększenia go. Zaplanowano też budowę upustów, jazów i mostów. Mosty nad jazami miały być stałe, a nad śluzami podnoszone. Przed rozpoczęciem budowy trzeba było rozwiązać problemy z materiałami. Największy kłopot sprawiała produkcja wapna. Do budowy kanału, a zwłaszcza śluz, potrzebne było wapno wodotrwałe, zwane też hydraulicznym. Gatunki kamienia wapiennego z okolic Augustowa nadawały się jednak tylko do produkcji wapna zwykłego. Po wielu próbach oficerom z Korpusu Inżynierów udało się jednak opracować metody produkcji sztucznego wapna wodotrwałego w okolicach Augustowa. Było to spore osiągnięcie polskiej myśli technicznej w XIX w. Cegły produkowano w dwóch cegielniach, w tym jednej pod Augustowem. Elementów żelaznych dostarczać miała huta hr. Karola Brzostowskiego w Sztabinie. W lipcu 1824 r. ruszyła budowa. Pracowało przy niej 6–7 tys. robotników, w tym miejscowych chłopów, którzy za pracę przy kanale otrzymywali wolność. Natomiast Prądyński w 1826 r. wolność stracił, gdyż został aresztowany za przynależność do tajnych organizacji patriotycznych. Na jego miejsce bezpośrednie kierownictwo nad budową kanału przejął gen. de Grandville Malletski, dyrektor

Korpusu Inżynierów, który przywłaszczył sobie autorstwo projektu kanału, zastępując podpisy Prądyńskiego własnymi. W dniu 25 marca 1829 r. Prądyński wyszedł na wolność i wrócił do budowy, jednak jego współpraca z Malleskim nie układała się dobrze. Wiosną 1830 r. większość zaplanowanych prac była wykonana. Zmieniono przy tym nieco plan Prądyńskiego – do planowanych 11 śluz dodano 6 kolejnych. W 1831 r. prace przy budowie kanału przerwały działania zbrojne powstania listopadowego. Po klęsce powstania listopadowego Rosja zlikwidowała autonomię Królestwa Polskiego i w związku z tym zmieniła się koncepcja budowy kanału. Rząd zwrócił się do Banku Polskiego, by ten dokończył kanał. W latach 1833–1839 prowadzono prace tylko na odcinku od Biebrzy do Niemna. Budowę prowadził wówczas hydrotechnik Teodor Urbański. Dodano jeszcze jedną śluzę, położoną między Kudrynkami a Sosnówką. Dokończono też śluzę Niemnowo, która wbrew projektowi Prądyńskiego była trójkomorowa. W 1839 r. prace przy budowie kanału zostały zakończone i został on otwarty. Wśród jego budowniczych byli m.in. Jerzy Arnold, Edward Tadeusz Bieliński, Michał Horain, Wojciech Korczakowski, Jan Paweł Lelewel, Feliks Pancer, August Szulc (Jussuf-aga). Już w marcu 1825 r. Prusacy zrezygnowali z wygórowanych celi na polskie towary. Spław zboża do pruskich portów bałtyckich znów stał się opłacalny. W związku z tym Kanał Augustowski nie pełnił planowanej roli, tym bardziej że Rosjanie nie ukończyli Kanału Windawskiego zapewniającego połączenie dorzecza Niemna z portem w Windawie. Kanał wykorzystywano w ruchu lokalnym, głównie do spławu drewna. Rola tej drogi wodnej spadła jeszcze bardziej w drugiej połowie XIX w. z powodu rozwoju kolei. W latach 70. XIX w. na kanale pojawił się pierwszy parostatek, aczkolwiek jeszcze przez sto lat główną rolę odgrywała trakcja konna. W czasie I wojny światowej doszło do wielu szkód. Szczególnie ucierpiały zabudowania wokół kanału oraz mosty nad śluzami. W okresie międzywojennym kanał został naprawiony i nieznacznie zmodernizowany – ceramiczną licówkę śluz wymieniono na bloczki granitowe lub betonowe, a w miejscu mostów zwodzonych powstały mosty stałe. Po kampanii wrześniowej kanał znalazł się częściowo pod kontrolą niemiecką (od Suchej Rzeczki do Kurzyńca), a częściowo sowiecką. Niemcy wykorzystywali środkowy odcinek kanału do spławu drewna, natomiast Sowieci przez śluzę Niemnowo dostarczali materiały do budowy Linii Mołotowa. Później obiekty kanału stały się celem ataków dywersyjnych polskiej i sowieckiej partyzantki. W 1944 r. do kanału zaczęła zbliżać się Armia Czerwona. Niemcy, przygotowując się do obrony, wysadzili śluzy w Sosnowie, Borkach i Augustowie. Walki w okresie od lipca 1944 r. do stycznia 1945 r. spowodowały dalsze zniszczenia. Po II wojnie światowej liczący ok. 20 km wschodni odcinek kanału od śluzy Kurzyniec do Niemna znalazł się w granicach ZSRR. Na odcinku polskim przystąpiono do odbudowy i modernizacji kanału.

Odbudowano zniszczone obiekty, wymieniono wrota wszystkich śluz. W latach 60-tych upowszechniły się na kanale statki z napędem śrubowym, powodujące powstawanie większych fal niż dotychczasowe statki holowane przez konie. Brzegi kanału zaczęły być podmywane, zbudowano więc betonowe umocnienia brzegów, co jednak szkodziło zabytkowym walorom i estetyce kanału, podobnie jak inne modernizacje nieuwzględniające charakteru dziewiętnastowiecznej drogi wodnej. We wrześniu 1968 r. Towarzystwo Miłośników Ziemi Augustowskiej wydało memoriał w sprawie niszczenia zabytkowego charakteru Kanału Augustowskiego. Zaowocowało to wpisaniem Kanału Augustowskiego do rejestru zabytków. W 1994 r. do białoruskiego rejestru zabytków została wpisana dotychczas bardzo zaniedbana białoruska część kanału, którą wyremontowano na początku XXI w.

Rejestr zabytków nieruchomych

Rejestr zabytków zgodnie z art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Wpis do rejestru odbywa się na mocy decyzji WKZ wydanej z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Na terenie Gminy Płaska znajdują się 43 zabytki nieruchome w rejestrze zabytków województwa podlaskiego, prowadzonym przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to:

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Chronologia	Numer decyzji
1.	Gorczyca, Kudrynki, Mikaszówka, Perkuć, Płaska (Paniewo), Rygol, Sosnówek, Sucha Rzeczka, Tartak	Kanał Augustowski	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
2.	Gorczyca	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
3.	Gorczyca	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
4.	Gorczyca	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

5.	Gorczyca	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1947-1950	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
6.	Kudryniki	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
7.	Kudryniki	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
8.	Kudryniki	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
9.	Kudryniki	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1928-1929	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
10.	Macharce	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	1915 r.	A-995 z dnia 17.05.1994 r.
11.	Mikaszówka	Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny	1907 r.	A-427 z dnia 30.08.1985 r.
12.	Mikaszówka	Dzwonnica przy kościółce p.w. św. Marii Magdaleny	1907 r.	A-427 z dnia 30.08.1985 r.
13.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
14.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
15.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
16.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1912 r.	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
17.	Perkuć	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
18.	Perkuć	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r.

				A-5 z dnia 09.02.1979 r.
19.	Perkuć	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
20.	Perkuć	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1947-1950	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
21.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący Paniewo	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
22.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
23.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1984-1985	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
24.	Płaska	Zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r.	1939 r.	A-954 z dnia 30.04.1993 r.
25.	Rudawka	Kaplica rzymskokatolicka p.w. św. Anny	Pocz. XIX w.	A-470 z dnia 07.10.1986 r.
26.	Rudawka	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki	I poł. XIX w.	A-626 z dnia 11.01.1989 r.
27.	Rudawka	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący Kurzyniec	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
28.	Rygoł	Cmentarz wojenny z okresu II wojny światowej (jeńców radzieckich)	1941 r.	A-880 z dnia 22.07.1991 r.
30.	Rygoł	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący, upust ulgowy rzeki Szlamicy, strażnica wodna	1980-1982	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
31.	Rygoł	Kanał Augustowski, Stopień wodny piętrzący, upust ulgowy rzeki Szlamicy	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

32.	Sosnówek	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
33.	Sosnówek	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
34.	Sosnówek	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
35.	Sosnówek	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1947-1950	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
36.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Stanowisko szczytowe	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
37.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
38.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
39.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Strażnica wodna	1947-1950	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
40.	Tartak	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
41.	Tartak	Kanał Augustowski Śluza	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
42.	Tartak	Kanał Augustowski Jaz	1828-1838	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
43.	Tartak	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Pocz. XIX w, 1987-1899	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

Park kulturowy

Park kulturowy to kolejna forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1 i 6, ust. 5). Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego umożliwiającą zachowanie wyjątkowych wartości historyczno-kulturowych w powiązaniu z powiązaniu z ochroną środowiska naturalnego. Celem ustanowienia takiej formy ochrony jest potrzeba zachowania ciągłości tradycji krajobrazu o umożliwienie jego rozwoju zgodnie z miejscową tradycją.

Na terenie gminy Płaska nie utworzono dotychczas parku kulturowego.

Ochrona ustalona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Prawną formą ochrony zabytków, której stanowienie należy do kompetencji gminy, wynikającą z przepisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Ustawa określa zabytki, których ochrona musi być uwzględniona w mpzp. Są to w szczególności zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe (art. 19. ust. 1). Istotne znaczenie ma zawarty w ustawie (art. 19. ust. 3) zapis o możliwości wyznaczania w mpzp stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których wprowadza się konieczne dla ochrony ograniczenia, zakazy i nakazy. Projekty i zmiany mpzp podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gmina Płaska obecnie pracuje nad aktualnym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 22 ust. 4) stanowi, że wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Zgodnie z ustawowymi zaleceniami w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Płaska ujęte są:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru
- zabytki znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zasób obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków jest różnorodny typologicznie. Według stanu na rok 2025 są to 63 obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony
1.	Gorczyca, Kudrynki, Mikaszówka, Perkuć, Płaska (Paniewo), Rygol, Sosnówek, Sucha Rzeczka, Tartak	Kanał Augustowski	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
2.	Gorczyca	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	Gorczyca 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
3.	Gorczyca	Kanał Augustowski Śluza	Gorczyca 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
4.	Gorczyca	Kanał Augustowski Jaz	Gorczyca 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
5.	Gorczyca	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Gorczyca 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
6.	Hanus	Mogiła powstańców z 1863 r.	-	województwa ewidencja zabytków
7.	Hanus	Zespół leśniczówki	Hanus 1	województwa ewidencja zabytków
8.	Hanus	Budynek mieszkalny - leśniczówka	Hanus 1	województwa ewidencja zabytków

9.	Hanus	Budynek gospodarczy w zespole leśniczówki	Hanus 1	województwa ewidencja zabytków
10.	Kamienny Most	Mogiły wojenne z okresu I wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
11.	Kamienny Most	Mogiły wojenne z okresu I wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
12.	Kudrynki	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
13.	Kudrynki	Kanał Augustowski Śluza	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
14.	Kudrynki	Kanał Augustowski Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
15.	Kudrynki	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Kudrynki 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
16.	Lipiny	Mogiła żołnierska z 1939 r. z okresu II wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
17.	Lubinowo	Mogiła wojenna z okresu I wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
18.	Lubinowo	Mogiła wojenna z okresu I wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
19.	Lubinowo	Założenie dworskie	Lubinowo 2	województwa ewidencja zabytków
20.	Lubinowo	Budynek mieszkalny – dwór	Lubinowo 2	województwa ewidencja zabytków
21.	Lubinowo	Budynek gospodarczy, stodoła w zespole dworskim	Lubinowo 2	województwa ewidencja zabytków
22.	Macharce	Cmentarz parafii rzymskokatolickiej	-	województwa ewidencja zabytków
23.	Macharce	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	-	A-995 z dnia 17.05.1994 r.

24.	Mikaszówka	Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny	-	A-427 z dnia 30.08.1985 r.
25.	Mikaszówka	Dzwonnica przy kościółce p.w. św. Marii Magdaleny	-	A-427 z dnia 30.08.1985 r.
26.	Mikaszówka	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	-	województwa ewidencja zabytków
27.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
28.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Śluza	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
29.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
30.	Mikaszówka	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Mikaszówka 16	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
31.	Perkuć	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
32.	Perkuć	Kanał Augustowski Śluza	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
33.	Perkuć	Kanał Augustowski Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
34.	Perkuć	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Perkuć 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
35.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący Paniewo	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
36.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Śluza Paniewo	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

37.	Płaska (d. Paniewo)	Kanał Augustowski Strażnica wodna Paniewo	Płaska 33	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
38.	Płaska	Zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r.	-	A-954 z dnia 30.04.1993 r.
39.	Rudawka	Kaplica rzymskokatolicka p.w. św. Anny	-	A-470 z dnia 07.10.1986 r.
40.	Rudawka	Budynek mieszkalny – chałupa nr 31 (obecnie nr 13)	Rudawka 13	wojewódzka ewidencja zabytków
41.	Rudawka	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki	-	A-626 z dnia 11.01.1989 r.
42.	Rudawka	Budynek gospodarczy –spichlerz w zagrodzie nr 42	Rudawka 42	wojewódzka ewidencja zabytków
43.	Rudawka	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący Kurzyniec	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
44.	Rygol	Cmentarz wojenny z okresu II wojny światowej (jeńców radzieckich)	-	A-880 z dnia 22.07.1991 r.
45.	Rygol	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący, upust ulgowy rzeki Szlamicy, strażnica wodna	Rygol 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
46.	Rygol	Kanał Augustowski, Stopień wodny piętrzący, upust ulgowy rzeki Szlamicy	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
47.	Serski Las	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	-	wojewódzka ewidencja zabytków
48.	Sosnówek	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący „Sosnówek”	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
49.	Sosnówek	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący „Sosnówek” Śluza	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
50.	Sosnówek	Kanał augustowski Stopień wodny piętrzący „Sosnówek” Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

51.	Sosnówek	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący „Sosnówek” Strażnica wodna	Rybol 33	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
52.	Strzelcowizna	Mogiła ofiary wojny domowej z 1945 r.	-	województwa ewidencja zabytków
53.	Strzelcowizna	Budynek mieszkalny - chałupa	Strzelcowizna 39	województwa ewidencja zabytków
54.	Sucha Rzeczką	Schron bojowy	Sucha Rzeczką 54	województwa ewidencja zabytków
55.	Sucha Rzeczką	Mogiła żołnierzy AK z 1943 r.	-	województwa ewidencja zabytków
56.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Stanowisko szczytowe	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
57.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Przepust	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
58.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
59.	Sucha Rzeczką	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Sucha Rzeczką 26	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
60.	Tartak	Kanał Augustowski Stopień wodny piętrzący	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
61.	Tartak	Kanał Augustowski Śluza	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
62.	Tartak	Kanał Augustowski Jaz	-	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.
63.	Tartak	Kanał Augustowski Strażnica wodna	Tartak 1	324 z dnia 23.10.1968 r. A-5 z dnia 09.02.1979 r.

5.5. Zabytki archeologiczne.

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 uozoz).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Stanowiska archeologiczne są ujawnione głównie podczas badań powierzchniowych AZP. Składają się one na archeologiczne dziedzictwo kulturowe gminy. Podstawową metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo-konserwatorski nazywany Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP), realizowany od 1978 roku. Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu poprzez obserwację archeologiczną oraz uwzględnienie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych i innych instytucjach oraz publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenowego.

Na obszarze gminy Płaska zaewidencjonowano 201 stanowisk archeologicznych. Osadnictwo w gminie Płaska datowane są począwszy od epoki kamienia po średniowiecze i okres nowożytny.

L.p.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska w msc.	Nr stanowiska na obszarze	Chronologia
1.	Dalny Las	20-86	1	10	Ślad osadnictwa-średniowiecze/okres nowożytny
2.	Dalny Las	20-87	2	2	Osada-średniowiecze/okres nowożytny
3.	Dalny Las	20-87	3	3	Obozowisko-paleolit
4.	Dalny Las	20-87	4	4	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
5.	Dalny Las	20-87	5	5	Ślad osadnictwa-średniowiecze/okres nowożytny
6.	Dalny Las	20-87	6	6	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
7.	Dalny Las	20-87	7	7	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
8.	Gorczyca	21-87	1	1	Osada-późne średniowiecze

9.	Gorczyca	21-87	2	2	Obozowisko - epoka kamienia/mezolit
10.	Gorczyca	21-87	3	3	Osada-średniowiecze
11.	Gorczyca	21-87	4	4	Obozowisko- epoka kamienia
12.	Gorczyca	21-87	5	5	Obozowisko- epoka kamienia
13.	Gorczyca	21-87	6	6	Obozowisko-epoka kamienia
14.	Gorczyca	21-87	7	7	Obozowisko- epoka kamienia; Osada- okres nowożytny
15.	Gruszki	22-89	2	3	Ślad osadnictwa-późna faza wczesnego średniowiecza
16.	Gruszki	22-89	3	4	Ślad osadnictwa-późne średniowiecze; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
17.	Gruszki	22-89	4	5	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Osada-późna faza wczesnego średniowiecza; Osada-okres nowożytny
18.	Gruszki	22-89	5	6	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze; Osada-okres nowożytny
19.	Gruszki	22-89	6	7	Ślad osadnictwa-pradzieje
20.	Gruszki	22-89	7	8	Ślad osadnictwa-pradzieje; Osada – okres nowożytny
21.	Gruszki	22-89	8	9	Obozowisko/osada-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze
22.	Gruszki	22-89	9	10	Wieś historyczna-okres nowożytny

23.	Gruszki	22-89	10	11	Ślad osadnictwa-późna faza wczesnego średniowiecza
24.	Gruszki	22-89	11	12	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-późna faza wczesnego średniowiecza; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
25.	Gruszki	22-89	12	13	Ślad osadnictwa-późne średniowiecze
26.	Gruszki	22-89	13	14	Ślad osadnictwa – późne średniowiecze
27.	Gruszki	22-89	14	15	Ślad osadnictwa-pradzieje?
28.	Gruszki	22-89	15	16	Ślad osadnictwa-okres nowożytny
29.	Gruszki	22-89	16	17	Osada-okres wędrowek ludów
30.	Gruszki	22-89	17	18	Osada-okres nowożytny
31.	Gruszki	22-89	18	19	Obozowisko/osada-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-pradzieje
32.	Gruszki	22-89	19	20	Ślad osadnictwa-okres wędrowek ludów; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
33.	Gruszki	22-89	20	21	Osada-wczesne średniowiecze; Osada-okres nowożytny; Miejsce wytopu żelaza- epoka żelaza
34.	Gruszki	22-89	21	22	Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze
35.	Gruszki	22-89	22	23	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Osada-wczesne średniowiecze
36.	Gruszki	22-89	23	24	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza;

					Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze; Osada-okres nowożytny
37.	Gruszki	22-89	24	25	Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze
38.	Kopanica	20-86	2	3	Obozowisko- paleolit; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
39.	Lipiny	21-90	1	8	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
40.	Lipiny	21-90	2	9	Pracownia krzemieniarska-późny paleolit-mezolit
41.	Lipiny	21-90	3	10	Pracownia krzemieniarska-epoka kamienia
42.	Lipiny	21-90	4	11	Pracownia krzemiarska-późny paleolit?; Osada-wczesne średniowiecze; Osada-późne średniowiecze; Osada-okres nowożytny
43.	Lipiny	21-90	5	12	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
44.	Lipiny	21-90	6	13	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze ?
45.	Lipiny	21-90	7	14	Obozowisko-późny paleolit-mezolit; Ślad osadnictwa-późne średniowiecze-okres nowożytny
46.	Lipiny	21-90	8	15	Pracownia krzemieniarska-późny paleolit ?; Obozowisko- epoka kamienia
47.	Lubinowo	22-90	1	1	Ślad osadnictwa-późny okres wpływów rzymskich - okres wędrówek ludów;

					Osada - średniowiecze/okres nowożytny
48.	Lubinowo	22-90	2	2	Ślad osadnictwa - paleolit ?
49.	Lubinowo	22-90	3	3	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
50.	Lubinowo	22-90	4	4	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
51.	Macharce	20-87	1	8	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
52.	Macharce	20-87	2	9	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
53.	Macharce	20-87	3	10	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
54.	Macharce	20-87	4	17	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
55.	Macharce	20-87	5	18	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
56.	Macharce	20-87	6	19	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
57.	Macharce	20-87	7	20	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
58.	Macharce	20-87	8	21	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
59.	Macharce	20-87	9	23	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
60.	Macharce	20-87	10	24	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
61.	Mołowiste	20-87	1	13	Ślad osadnictwa- epoka kamienia

62.	Mołowiste	20-87	2	14	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
63.	Mołowiste	20-87	3	15	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
64.	Mołowiste	20-87	4	25	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
65.	Mołowiste	20-87	5	26	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
66.	Mołowiste	20-87	6	27	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
67.	Mołowiste	20-87	7	28	Ślad osadnictwa- neolit-wczesna epoka brązu
68.	Mikaszówka	21-88	1	1	Obozowisko-wczesny holocen
69.	Mikaszówka	21-88	2	2	Obozowisko-wczesny holocen
70.	Mikaszówka	21-88	3	3	Obozowisko-wczesny holocen
71.	Mikaszówka	21-88	4	4	Obozowisko- wczesny holocen; Osada-okres nowożytny
72.	Mikaszówka	21-88	5	5	Obozowisko- plejstocen?
73.	Mikaszówka	21-88	6	6	Obozowisko-epoka kamienia
74.	Mikaszówka	21-88	7	7	Obozowisko- epoka kamienia
75.	Mikaszówka	21-88	8	8	Obozowisko-epoka kamienia
76.	Muły	21-89	3	8	Ślad osadnictwa- epoka brązu-epoka żelaza
77.	Muły	21-89	4	9	Ślad osadnictwa- epoka brązu- epoka żelaza; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
78.	Muły	21-89	5	10	Ślad osadnictwa- paleolit; Ślad osadnictwa- neolit; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny

79.	Muły	21-89	6	11	Obozowisko-neolit- epoka brązu; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
80.	Muły	21-89	7	12	Obozowisko-mezolit- neolit
81.	Paniewo	21-87	1	17	Obozowisko- epoka kamienia
82.	Paniewo	21-87	2	20	Obozowisko-epoka kamienia
83.	Płaska	21-87	1	8	Obozowisko-epoka kamienia
84.	Płaska	21-87	2	9	Obozowisko-epoka kamienia
85.	Płaska	21-87	3	10	Obozowisko-mezolit?
86.	Płaska	21-87	4	11	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
87.	Płaska	21-87	5	12	Obozowisko-wczesny holocen
88.	Płaska	21-87	6	13	Osada-średniowiecze?
89.	Płaska	21-87	7	14	Osada-neolit ?; Osada-wczesne średniowiecze
90.	Płaska	21-87	8	15	Obozowisko-epoka kamienia
91.	Płaska	21-87	9	16	Osada-średniowiecze
92.	Płaska	21-87	10	18	Obozowisko-wczesny holocen
93.	Płaska	21-87	11	19	Ślad osadnictwa- starożytna
94.	Podmacharce	20-87	1	11	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
95.	Podmacharce	20-87	2	12	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
96.	Podmacharce	20-87	3	22	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
97.	Puszcza Augustowska	22-86	4	2	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
98.	Puszcza Augustowska	22-87	1	2	Ślad osadnictwa - wczesne średniowiecze; Ślad osadnictwa- średniowiecze; Osada – okres nowożytny

99.	Puszcza Augustowska Uroczysko Horody/Wilcze Doły	22-89	2	26	Grób? – późny neolit; Ślad osadnictwa- neolit-wczesne średniowiecze; Obozowisko/osada- mezolit-wczesna epoka żelaza
100.	Rubcowo	23-89	1	32	Ślad osadnictwa- mezolit-wczesna epoka żelaza
101.	Rubcowo	23-89	2	33	Ślad osadnictwa- mezolit-wczesna epoka żelaza
102.	Rubcowo	23-89	3	34	Ślad osadnictwa- mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa- późne średniowiecze; Ślad osadnictwa-okres nowożytny (XVI- XVII w.)
103.	Rubcowo	23-89	4	35	Obozowisko- mezolit?, neolit?; Osada-okres wpływów rzymskich; Ślad osadnictwa-okres nowożytny (XVI- XVII w.)
104.	Rubcowo	23-89	5	36	Obozowisko - mezolit? neolit?; Ślad osadnictwa- pradzieje; Ślad osadnictwa- późne średniowiecze
105.	Rubcowo	23-89	6	37	Ślad osadnictwa - pradzieje; Ślad osadnictwa - wczesne średniowiecze
106.	Rubcowo	23-89	7	38	Ślad osadnictwa- okres nowożytny (XVI-XVII w.)
107.	Rubcowo	23-89	8	39	Osada - okres nowożytny (XVII- XIX w.)
108.	Rubcowo	23-89	9	40	Ślad osadnictwa - mezolit-wczesna epoka żelaza; Osada-wczesne średniowiecze;

					Osada-późne średniowiecze; Ślad osadnictwa- okres nowożytny (XVI-XVII w.); Osada-okres nowożytny (XVII- XIX w.)
109.	Rubcowo	23-89	10	41	Ślad osadnictwa- okres nowożytny (XVII-XIX w.)
110.	Rubcowo	23-89	11	42	Ślad osadnictwa- mezolit-wczesna epoka żelaza; Osada-okres nowożytny (XVI- XVII w.); Osada- okres nowożytny (XVII- XIX w.)
111.	Rubcowo	23-89	12	43	Osada-okres nowożytny (XVII- XIX w.)
112.	Rubcowo	23-89	13	44	Ślad osadnictwa- okres nowożytny (XVII-XIX w.)
113.	Rudawka	21-90	1	1	Pracownia krzemieniarska-późny paleolit ?; Ślad osadnictwa-okres rzymski?; Ślad osadnictwa- późne średniowiecze; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
114.	Rudawka	21-90	2	2	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
115.	Rudawka	21-90	3	3	Pracownia krzemieniarska- epoka kamienia-epoka żelaza
116.	Rudawka	21-90	4	4	Pracownia krzemieniarska-późny paleolit ?; Osada-wczesne średniowiecze; Ślad osadnictwa- późne średniowiecze; Osada-okres nowożytny

117.	Rudawka	21-90	5	5	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
118.	Rudawka	21-90	6	6	Pracownia krzemieniarska-późny paleolit?
119.	Rudawka	21-90	7	7	Pracownia krzemieniarska- epoka kamienia
120.	Rudawka	22-89	1	27	Osada-późna faza wczesnego średniowiecza;Osada- okres nowożytny
121.	Rudawka	22-89	2	28	Ślad osadnictwa- późna faza wczesnego średniowiecza; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
122.	Rudawka	22-89	3	29	Osada-późna faza wczesnego średniowiecza; Osada-okres nowożytny
123.	Rudawka	22-90	8	5	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- – późny okres wpływów rzymskich –okres wędrowek ludów; Ślad osadnictwa- średniowiecze-okres nowożytny
124.	Rudawka	22-90	9	6	Ślad osadnictwa-okres nowożytny
125.	Rudawka	22-90	10	7	Obozowisko-epoka kamienia-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
126.	Rudawka	22-90	11	8	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
127.	Rudawka	22-90	12	9	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
128.	Rudawka	22-90	13	10	Ślad osadnictwa - neolit?; Ślad osadnictwa - średniowiecze/okres nowożytny

129.	Rudawka	22-90	14	11	Ślad osadnictwa - epoka kamienia; Osada - średniowiecze/okres nowożytny
130.	Rudawka	22-90	15	12	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
131.	Rudawka	22-90	16	13	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
132.	Rudawka	22-90	17	14	Osada-średniowiecze- okres nowożytny
133.	Rudawka	22-90	18	15	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
134.	Rudawka	22-90	19	16	Osada- średniowiecze/okres nowożytny
135.	Rudawka	22-90	20	17	Ślad osadnictwa- paleolit ?; Obozowisko-epoka kamienia-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa- późny okres wpływów rzymskich-okres wędrowek ludów; Osada-średniowiecze- okres nowożytny
136.	Rudawka	22-90	21	18	Pracownia-neolit;
137.	Rudawka	22-90	22	19	Ślad osadnictwa- neolit; Ślad osadnictwa- późny okres wpływów rzymskich-okres wędrowek ludów ?; Osada- średniowiecze/okres nowożytny
138.	Rudawka	22-90	23	20	Ślad osadnictwa- epoka brązu-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa – średniowiecze/okres nowożytny

139.	Rudawka	22-90	24	21	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
140.	Rudawka	22-90	25	22	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
141.	Rudawka	22-90	26	23	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
142.	Rygor	21-89	3	5	Ślad osadnictwa- schyłkowy paleolit
143.	Rygor	21-89	6	13	Ślad osadnictwa- mezolit; Obozowisko- epoka brązu – epoka żelaza; Warsztat produkcji moździerzy-XIX/XX w. –do II wojny światowej
144.	Rygor	21-89	7	14	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
145.	Rygor	21-89	8	15	Ślad osadnictwa- paleolit
146.	Rygor	21-89	9	16	Ślad osadnictwa- neolit/epoka brązu
147.	Rygor	21-89	10	17	Ślad osadnictwa- mezolit
148.	Rygor	21-89	11	18	Ślad osadnictwa- schyłkowy paleolit; Ślad osadnictwa- wczesne średniowiecze
149.	Serski Las	20-86	1	7	Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny
150.	Serski Las	20-86	2	8	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
151.	Serski Las	20-86	3	9	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
152.	Serwy	20-87	3	1	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze/okres nowożytny

153.	Serwy-wyspa	20-87	4	16	Ślad osadnictwa-średniowiecze/okres nowożytny
154.	Strzelcowizna	20-88	1	4	Obozowisko-epoka kamienia
155.	Strzelcowizna	20-88	2	5	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
156.	Strzelcowizna	20-88	3	33	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
157.	Strzelcowizna	20-88	4	34	Osada-neolit-wczesna epoka brązu
158.	Strzelcowizna	20-88	5	35	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
159.	Strzelcowizna	20-88	6	36	Ślad osadnictwa-późny paleolit-mezolit
160.	Strzelcowizna	20-88	7	37	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; Osada-późne średniowiecze/okres nowożytny
161.	Strzelcowizna	20-88	8	38	Ślad osadnictwa-późny paleolit-mezolit; Osada?-późne średniowiecze/okres nowożytny
162.	Strzelcowizna	20-88	9	42	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
163.	Strzelcowizna	20-88	10	43	Ślad osadnictwa-późny paleolit-mezolit; Ślad osadnictwa-epoka kamienia-epoka brązu; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
164.	Strzelcowizna	20-88	11	44	Obozowisko-epoka kamienia
165.	Strzelcowizna	20-88	12	45	Ślad osadnictwa-późny paleolit-mezolit
166.	Strzelcowizna	20-88	13	46	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
167.	Strzelcowizna	20-88	14	47	Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-późne średniowiecze
168.	Strzelcowizna	20-88	15	48	Ślad osadnictwa-epoka kamienia;

					Ślad osadnictwa-późne średniowiecze/okres nowożytny
169.	Strzelcowizna	20-88	16	49	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-późne średniowiecze/okres nowożytny
170.	Strzelcowizna	20-88	17	50	Obozowisko- późny paleolit; Osada-neolit-wczesna epoka brązu
171.	Strzelcowizna	20-88	18	51	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
172.	Strzelcowizna	20-88	19	52	Obozowisko-mezolit?; Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza; Ślad osadnictwa-późne średniowiecze
173.	Strzelcowizna	20-88	20	53	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka żelaza
174.	Strzelcowizna	20-88	21	54	Obozowisko-późny paleolit; Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze ?
175.	Strzelcowizna	20-88	22	55	Ślad osadnictwa-późny paleolit-mezolit
176.	Strzelcowizna	20-88	23	56	Obozowisko-epoka kamienia; Osada-okres nowożytny
177.	Strzelcowizna	20-88	24	57	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
178.	Strzelcowizna	20-88	25	58	Obozowisko- późny paleolit-mezolit; Ślad osadnictwa-późne średniowiecze/okres nowożytny

179.	Strzelcowizna	20-88	26	59	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
180.	Strzelcowizna	20-88	27	60	Obozowisko? Osada?- mezolit-wczesna epoka brązu; Ślad osadnictwa- wczesne średniowiecze
181.	Strzelcowizna	20-88	28	61	Obozowisko? Osada?- mezolit-wczesna epoka brązu; Ślad osadnictwa- chronologia nieokreślona
182.	Strzelcowizna	20-88	29	62	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
183.	Sucha Rieczka	21-86	3	1	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa - średniowiecze
184.	Sucha Rieczka	21-86	4	2	Obozowisko- późny paleolit; Ślad osadnictwa - mezolit-wczesna epoka brązu; Ślad osadnictwa – średniowiecze
185.	Sucha Rieczka	21-86	5	3	Obozowisko ?-epoka kamienia
186.	Sucha Rieczka	21-86	6	4	Ślad osadnictwa- epoka kamienia
187.	Sucha Rieczka	21-86	7	5	Obozowisko-mezolit;
188.	Sucha Rieczka	21-86	8	6	Obozowisko ?- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- średniowiecze
189.	Sucha Rieczka	21-86	9	7	Obozowisko ?-epoka kamienia
190.	Sucha Rieczka	21-86	10	8	Obozowisko- późny paleolit; Obozowisko- mezolit; Obozowisko- mezolit- wczesna epoka brązu; Ślad osadnictwa- średniowiecze; Ślad osadnictwa-okres nowożytny
191.	Sucha Rieczka	21-86	11	9	Ślad osadnictwa- epoka kamienia

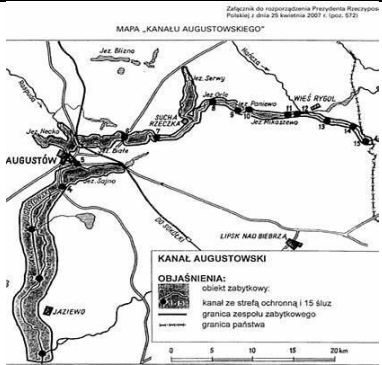
192.	Sucha Rzeczka	21-86	12	10	Obozowisko-epoka kamienia
193.	Sucha Rzeczka	21-86	13	11	Obozowisko-epoka kamienia; Ślad osadnictwa mezołit-wczesna epoka brązu; Ślad osadnictwa-średniowiecze
194.	Sucha Rzeczka	21-86	14	12	Obozowisko ?- epoka kamienia
195.	Sucha Rzeczka	21-86	15	13	Obozowisko ? –późny paleolit
196.	Sucha Rzeczka	21-87	1	21	Obozowisko-epoka kamienia
197.	Sucha Rzeczka	21-87	2	22	Obozowisko-epoka kamienia
198.	Sucha Rzeczka	21-87	3	23	Osada-nowożytna
199.	Sucha Rzeczka	22-87	2	1	Ślad osadnictwa-późne średniowiecze
200.	Żyliny	21-87	1	24	Obozowisko-epoka kamienia
201.	Żyliny	21-87	2	25	Obozowisko- epoka kamienia; Osada-starożytna; Osada-okres nowożytny

5.6. Zabytki ruchome.

Na obszarze gminy Płaska znajduje się 11 zabytków ruchomych objętych ochroną prawną. Są one dwójakiego rodzaju. Jeden to wyposażenie kościoła p.w. Marii Magdaleny w Mikaszówce - zabytki rzemiosła artystycznego, takie jak feretrony, monstrancja czy kielich mszalny oraz organy z szafą organową. Drugi typ zabytków ruchomych to tablice pamiątkowe budowy śluz Kanału Augustowskiego.

5.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.

Do najważniejszych zabytków znajdujących się na obszarze gminy Płaska zaliczono 5 najbardziej wartościowych. Są to najważniejsze zabytki gminy Płaska. Wykaz w tabeli poniżej:

L.p.	Miejscowość	Nazwa obiektu	Zdjęcie	Uwagi
1.	Gorczyca, Kudrynki, Mikaszówka, Perkuć, Płaska (Paniewo), Rygol, Sosnówek, Sucha Rzecznka, Tartak	Kanał Augustowski		Brak uwag
2.	Płaska	Zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r.		Brak uwag
3.	Mikaszówka	Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny		Brak uwag
4.	Rygol	Cmentarz wojenny z II wojny światowej (jeńców radzieckich)		Brak uwag
5.	Macharce	Cmentarz wojenny z I wojny światowej		Brak uwag

Najczęściej prezentowane w literaturze jako przykład dziedzictwa kulturowego i historycznego to:

Ad 1) Kanał Augustowski -droga wodna łącząca Wisłę z Niemnem, rzekami i jeziorami przy pomocy stopni wodnych. Bez przeszkód można było dopłynąć rzekami Narew i Biebrza do styku z rzekami Netta, tutaj pojawił się pierwszy stopień: 0,35 km Dębowo (1826-1827, budowniczy porucznik inżynierów Przyrembel), następnie 13,20 km Sosnowo (1835-1836, budowniczy porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski), 19,25 km Borki (1835-1836, budowniczy porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski); 27,10 km Białobrzegi (1835-1836, budowniczy porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski); 32,50 km Augustów (1825-1826, budowniczy porucznik inżynierów Konstanty Jodko); 43,50 km Przewięź (1826-1827, budowniczy porucznik inżynierów August Szultz); 47,40 km Swoboda (1826-1827, budowniczy kapitan Jan Paweł Lelewel); 53,00 km upust Sucha Rzeczką; 57,00 km Gorczyca (1828, budowniczy kapitan inżynierów Jerzy Arnold); 60,90 km Paniewo (1826-1828, budowniczy porucznik inżynierów Michał Horein); 63,00 km Perkuć (1827-1828, budowniczy porucznik kwatermistrzostwa generalnego Julian Piędzicki); 69,10 km Mikaszówka (1828, porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski); 70,30 km Sosnówek (1828, budowniczy porucznik inżynierów Konstanty Jodko); Rygół upust ulgowy do rzeki Szlamicy (1837-1838, budowniczy pułkownik Ignacy Prądzyński); 74,40 km Tartak (1828-1829, budowniczy porucznik Edmund Tadeusz Bieliński, budowniczy porucznik Michał Horein); 77,40 km Kudrynki (1828-1829, budowniczy porucznik Edmund Tadeusz Bieliński oraz porucznik Michał Horein); 81,75 km Kurzyniec (1828, budowniczy porucznik inżynierów Konstanty Jodke). Dalej powstały jeszcze stopnie wodne: Wołkuszek (1829, budowniczy porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski); Dąbrowa (1829, budowniczy kapitan inżynierów Jerzy Arnold); Niemnowo (1829, budowniczy kapitan Jan Paweł Lelewel). Budowa Kanału Augustowskiego była pomysłem ministra Ksawerego Druckiego- Lubeckiego. Kanał miał łączyć Wisłę z Niemnem. Budowę kanału powierzono Korpusowi Inżynierów Wojsk Królestwa Polskiego. Projektantem i budowniczym był pułkownik, późniejszy generał Ignacy Prądzyński. W roku 1824 powstał projekt. Pierwsze prace podjęto w roku 1826. Trwały one jeszcze w latach 1833-1838.

Ad 2) Płaska - zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. Jest to mogiła trzech żołnierzy Wojska Polskiego zamordowanych przez radzieckich czołgistów w dniu 24 września 1939 r. Żołnierze zostali pochowani przez miejscową ludność.

Ad 3) Mikaszówka - kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny. Kościół został prawdopodobnie zbudowany w roku 1907. Autor projektu jest nieznany. Wybudowany dzięki staraniom pierwszego proboszcza ks. Michała Piaszczyńskiego. Kościół jest drewniany, kryty wiórem z dwiema wieżami o wysokości 14 m. W prezbiterium znajduje się ołtarz główny, wykonany z drewna dębowego. W centrum ołtarza znajduje się obraz św. Marii Magdaleny, przykryty obrazem Matki Bożej Częstochowskiej. W kościele znajdują się dwie kaplice boczne poświęcone św. Józefowi i św. Antoniemu. Na chórze znajdują się sześciogłosowe organy z ok. 1910 r.

Ad 4) Rygol -cmentarz wojenny z okresu II wojny światowej (jeńców radzieckich) Założony w 1941 r. w lesie, kilkaset metrów na północ od wsi. Pochowano tutaj około 3000 żołnierzy radzieckich, którzy przebywali w obozie jenieckim w Rygolu, od czerwca do grudnia 1941 r. Ponieśli oni śmierć wskutek nieludzkich warunków i zabójczej pracy.

Ad 5) Macharce - cmentarz wojenny z I wojny światowej. Pochowani są tu żołnierze polegli w lutym 1915 r. Na cmentarzu jest pochowanych 627 żołnierzy w grobach zbiorowych (286 żołnierzy niemieckich z 97 i 138 pułku piechoty, 341 rosyjskich ze 209 Bogorodzkiego pułku piechoty).

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych oraz częściowej waloryzacji zabytków nieruchomych, wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie Gminy Płaska przeważają zabytki techniki, budownictwa drewnianego i murowanego. Wśród nich wymienia się śluzy, jazy, obiekty sakralne, budynki mieszkalne oraz budynki gospodarcze. Wśród ujętych w gminnej ewidencji zabytków większość stanowią obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Budynki gospodarcze i mieszkalne potrzebują przeprowadzania prac remontowych.

Obiekty sakralne oraz techniki zachowane są w dobrym stanie. Są na bieżąco remontowane, w miarę posiadanych środków finansowych. Wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. Założenia programowe gminnego programu opieki nad zabytkami.

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika Gminy Płaska wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego

powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby Gmina Płaska były miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnienie problemów ochrony zabytków w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi na terenie gminy,
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków,
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków.

7.1. Priorytety programu opieki.

Sprawowanie opieki nad zabytkami przez władze samorządowe różni się od działań podejmowanych przez indywidualnych właścicieli zabytków lub społecznych opiekunów zabytków. Przede wszystkim istniejące uwarunkowania prawne dają możliwość kreowania polityki gminnej w stosunku do obiektów zabytkowych i uprawniają organy samorządowe do podejmowania działań o odmiennym charakterze niż typowa dla właścicieli troska o utrzymanie obiektów zabytkowych w jak najlepszym stanie. Gmina ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych posiada instrumenty prawne umożliwiające budowanie i poszerzanie świadomości społecznej dotyczącej ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym. Ponadto poprzez prowadzone działania ma możliwość wskazywania kierunków rozwoju w stosunku podmiotów prywatnych posiadających obiekty zabytkowe i kreowania polityki promocyjnej budującej wizerunek i prestiż gminy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, nasyconego dziedzictwem kulturowym o indywidualnym i unikalnym charakterze. Wobec powyższego objęcie należytą opieką zabytków stanowi jeden z istotnych aspektów działalności lokalnego samorządu.

Na potrzeby programu opieki nad zabytkami gminy Płaska na lata 2025 – 2028 wyznacza się trzy podstawowe priorytety, które poprzez realizowane w ich ramach działania wypełniają cele ustawowe dla opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami. Są to:

- Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy,
- Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości gminy i jej mieszkańców;

7.2. Kierunki działań programu opieki.

W ramach **Priorytetu I** ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- zahamowaniem procesu degradacji zabytków i doprowadzeniem do poprawy ich stanu zachowania,
- wspieraniem inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- podejmowaniem współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie gminy.

W ramach **Priorytetu II** ustalono dwa kierunki działań związanych z:

- realizowaniem zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy,
- budowaniem zintegrowanego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

W ramach **Priorytetu III** ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- umożliwieniem jak najszerszego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy,
- kreowaniem wizerunku Gminy Płaska jako gminy wielu kultur i różnorodnym dziedzictwie kulturowym,
- rozwojem edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Płaska;

7.3. Zadania programu opieki.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i poprawa ich stanu zachowania	1. Dążenie do pozyskiwania środków zewnętrznych na renowację zabytków stanowiących własność gminy. 2. Prowadzenie prac konserwatorskich i remontowych w obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy. 3. Dążenie do opracowania planu systematycznych kontroli stanu zachowania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminy.
Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	1. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, mająca na celu realizację zadań ważnych dla społeczności lokalnej związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.
Podejmowanie współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie gminy	1. Udostępnianie za pośrednictwem gminnej strony internetowej informacji dotyczących możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, ułatwiających właścicielom i zarządom obiektów zabytkowych terminowe i prawidłowe składanie stosownych wniosków związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami gminy.
Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy	1. Przyjęcie przez Radę Gminy <i>Programu opieki nad zabytkami Gminy Płaska i na lata 2025-2028</i> oraz okresowe monitorowanie jego realizacji. 2. Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych Gminy Płaska. 3. Coroczna aktualizacja <i>Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Płaska</i> sporządzonego na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych
Budowanie zintegrowanego systemu ochrony	1. Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, zasad ochrony odnoszących się do strefy ochrony konserwatorskiej, w tym obszarów stanowisk archeologicznych oraz

dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony przyrody w opracowywanych dla Gminy Płaska dokumentach studialnych dotyczących polityki przestrzennej - np. <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego</i> , w dokumentach mających charakter prawa miejscowego, np. miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a ponadto w decyzjach o warunkach zabudowy.
Priorytet III Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości mieszkańców gminy	
Kierunki działań	Zadania
Umożliwienie jak najszerzego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	1. Zamieszczenie na stronie internetowej gminy <i>Programu opieki nad zabytkami Gminy Płaska lata 2025-2028</i>. 2. Udostępnienie i systematyczna aktualizacja na stronie internetowej gminy wykazu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. 3. Systematyczne aktualizowanie danych dotyczących obiektów zabytkowych w gminnym systemie informacji przestrzennej. 4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu opracowywania zasobów i prezentacji dziedzictwa kulturowego gminy.
Kreowanie wizerunku Gminy Płaska jako gminy wielu kultur i różnorodnym dziedzictwie kulturowym	1. Inicjowanie i współdziałanie z organizatorami przedsięwzięć dotyczących obchodów wydarzeń i rocznic historycznych ważnych dla budowania tożsamości lokalnej. 2. Dążenie do wykreowania i rozwoju produktów markowych turystyki kulturowej związanej z dziedzictwem gminy. 3. Współpraca z organizacjami turystycznymi i zainteresowanymi podmiotami w zakresie kreowania potrzeb i planowania szlaków turystyki kulturowej.
Rozwój edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Płaska	1. Organizowanie i wspieranie działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym gminy. 2. Realizacja zadań w dziedzinie edukacji i promocji dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem samorządowych instytucji kultury. 3. Współdziałanie z organizatorami ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy) popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony. 4. Wspieranie wydawnictw naukowych i popularno-naukowych dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa historyczno-kulturowego i tradycji gminy. 5. Popularyzacja dobrych praktyk w zakresie realizacji działań przy obiektach zabytkowych i zagospodarowania obszarów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo. 6. Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami oraz współdziałanie i współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków działającymi na terenie gminy.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- **prawnych**, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- **finansowych**, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- **koordynacji**, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów programu z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- **społecznych**, co oznacza, że program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- **kontrolnych**, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami.

Ewidencja zabytków prowadzona jest w formie zbioru kart adresowych. Obejmuje ona zabytki nieruchome historyczne oraz zabytki nieruchome archeologiczne.

Aktualizacja i uzupełnienie ewidencji zabytków polega na:

- dokonaniu przeglądu w terenie, z częstotliwością raz do roku, obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego,
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego,
- uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną.

Określenie stanów technicznych polega na:

- nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków,

- wypracowaniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków,
- określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów z szacunkowym określeniem ich wartości.

Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków polega na:

- wprowadzeniu do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek i modernizacji obiektów,
- wprowadzeniu do gminnej ewidencji zabytków zmian dotyczących stosunków własnościowych.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, z realizacji programu Wójt Gminy Płaska sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy w Płaskiej. Sprawozdanie, o którym mowa będzie sporządzane w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na trzy miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy w Płaskiej.

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenie gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Płaska na lata 2025-2028 przyjmuje się następujące kryteria oceny (wskaźniki):

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wysokość dorocznych środków finansowych przeznaczonych w budżecie gminy na realizację zadań własnych samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniającego ochronę dziedzictwa kulturowego;
- zakres i skala współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,

- liczba utworzonych szlaków turystycznych i imprez z zakresu turystyki kulturowej gminy,
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba opracowanych, wydanych wydawnictw naukowych i popularno-naukowych na temat dziedzictwa kulturowego gminy,
- liczba działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy skierowanych do mieszkańców i gości.

Dodatkowo wymagana będzie charakterystyka opisowa osiągniętych rezultatów, do których niemożliwe jest zastosowanie wskaźników.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

- źródła publiczne – krajowe:
 - budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku
 - budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa podlaskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- źródła publiczne – zagraniczne:
 - fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy;
- inne źródła:

- od osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
- od osób prawnych;
- od organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- od kościelnych osób prawnych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Zgodnie z *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku.

W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Płaska;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Płaska.

Gmina jako właściciel zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi tj. utrzymywania zabytków w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych władze Gminy powinny dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów i gości zachęcał do dłuższych pobytów w gminie.

Realizacja zadań inwestycyjnych uzależniona będzie w szczególności od przyjmowanych przez Radę Gminy uchwał budżetowych oraz uzyskanych środków zewnętrznych.

Formą pomocy finansowej gminy dla właścicieli obiektów zabytkowych jest również system ulg podatkowych - poprzez stosowanie zwolnień od podatku od nieruchomości w odniesieniu do budynków i gruntów wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (zgodnie z art. 7 ust 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023r., poz. 70).